

Latviešu valodas
aģentūra

LATVIEŠU VALODA UN CITI MĀCĪBU PRIEKŠMETI

Ļoti bieži iegūtās zināšanas skolēni glabā atsevišķās *lādītēs*, kurās, protams, ir gandrīz viss vajadzīgais, bet kuras nav izmantojamas, jo nav īsti saprotams, kur kas atrodas un ar kuru atslēgu var piekļūt katrai *lādītei*. Citiem vārdiem sakot, nav kopskata un kopveseluma pieejas. Kā padarīt *lādītes* lietojamas? Viena no atbildēm ir mācīties kopveselumā, integrējot mācību priekšmetu saturu, mācīšanās prasmes. Valodai šajā ziņā ir brīnišķīgas iespējas – tā ir ne tikai mācību priekšmets ar savu saturu, bet arī instruments citu mācību priekšmetu satura apguvei. Savukārt citi mācību priekšmeti var piedāvāt savu unikālo kontekstu valodas mācībām, lai tās nekļūtu formālas, garlaicīgas un atrautas no dzīves. Ja mēs sakām: „Mācāmies dzīvei!”, tad latviešu valoda vistiešāk dzīvo citos mācību priekšmetos un palīdz arī tiem dzīvot.

ATBALSTS LATVIEŠU
VALODAS MĀCĪŠANĀ

1. attēls. Bukletu tēmu loks

2. attēls. Pētījuma konceptuālais modelis

ANKETĒŠANA	Kvantitatīvā pieeja Skolotāju un skolēnu uzskati: kas, kā un kāpēc jā mācās, apgūstot latviešu valodu.
FOKUSGRUPU DISKUSIJAS	Metakognitīvā diskursa pieeja Skolotāju un skolēnu pieredzes stāsti par mācību procesu; refleksijas, kas veicina un kas kavē valodas apguvi.
STUNDU VĒROJUMI	Kontekstuālā pieeja Klases mācību vide, mācību procesa stiprās un vājās puses.

LATVIEŠU VALODA UN CITI MĀCĪBU PRIEKŠMETI

Apgalvojumam „Valodas apguve būtu sekmīgāka, ja arī citu mācību priekšmetu skolotāji pievērstu uzmanību tam, kā skolēni lieto latviešu valodu” piekrīt 100 % skolotāju un tikai 58,6 % skolēnu, no kuriem šim viedoklim lielākoties (70 %) piekrīt skolēni ar augstu valodas prasmi. Gan skolotāji, gan skolēni atzīst, ka tieši mācību priekšmetu nošķirums, pat norobežotība ir viens no būtiskākajiem valodas apguves grūtību iemesliem.

Fokusgrupu intervijās atklājas gan izpratne par mācību priekšmetu skolotāju sadarbības nepieciešamību, gan iepriekšējā pieredze dažādu mācību priekšmetu skolotāju sadarbībā. Piemēram, diezgan izplatīts ir modelis, īpaši mazākumtautību skolās, ka latviešu valodas skolotājs izlabo kļūdas zinātniski pētnieciskajā darbā vai kādā referātā; palīdz tulkot u. tml. Šie piemēri liecina par vienkāršotu sadarbības izpratni. Savukārt LAT1 skolotāji izvirza pretenzijas citu mācību priekšmetu skolotājiem, ka viņi savās stundās nepievērš uzmanību valodai, nelabo ortogrāfijas un interpunkcijas kļūdas. Tomēr fokusgrupu intervijās atklājas arī daudzi lieliski piemēri par dažādiem ar valodu saistītiem starpdisciplināriem projektiem ne tikai skolas, bet pat novada līmenī. Skolēni fokusgrupu intervijās uzsver, ka latviešu valodas apguve netiek saistīta ar informācijas tehnoloģijām; skolēniem ir par maz šādu integrētu uzdevumu.

Apmeklētājās stundās kopumā novērojama veiksmīga latviešu valodas un citu mācību priekšmetu sasaiste, gan izmantojot citu mācību priekšmetu saturu, gan meklējot kopīgo saturā, gan pilnveidojot prasmī strādāt ar tiem valodas līdzekļiem, kuri ir izmantoti konkrētajā mācību priekšmetā. Visbiežāk tiek integrēti: latviešu valoda un informātika, ģeogrāfija, ekonomika, sociālās zinības, vēsture un, protams, latviešu valoda un literatūra.

Mācību stundās novērotais īsti neapstiprina fokusgrupu intervijās izteikto domu, ka latviešu valodas apguve netiek saistīta ar informācijas tehnoloģijām: ir gan prezentācijas, gan pašrefleksijas un pašvērtējums, izmantojot datorprogrammu, gan informācijas meklēšana elektroniskajos resursos un tās apkopošana, gan stundas par valodas lietojumu, drošību un ētikas jautājumiem sociālajos medijos, tīmeklī atrasto videosižetu analīze. Tiek izmantoti videomateriāli un audiomateriāli, skolēni veido videomateriālus un rada tekstus sociālajiem medijiem.

Ir arī latviešu valodas stundas, kurās tiek integrētas vairākas valodas: latviešu, angļu un krievu valoda, piemēram, mājās meklējot un noskatoties videosižetus par barjerām komunikācijā (pārsvārā angļu valodā), bet prezentējot un diskutējot par tiem klasē latviešu valodas stundā.

KĀ VEIDOT SAIKNI STARP LATVIEŠU VALODU UN CITIEM MĀCĪBU PRIEKŠMETIEM?

- › Meklējiet kopīgus starpdisciplinārus tematus, kas aizrauj skolēnus un skolotājus. Veidojiet saikni starp saturu citos mācību priekšmetos un latviešu valodas stundās.
- › Sistemātiski pārrunājiet latviešu valodas apguves grūtības (arī procesu) ar citu mācību priekšmetu skolotājiem, lai uzzinātu, kādu palīdzību viņi gribētu saņemt no latviešu valodas skolotāja.
- › Iekļaujiet kritērijos par skolēnu darbu vērtēšanu citos mācību priekšmetos prasību par valodas skaidrību, precīzi izvēlētiem vārdiem un pareizrakstību. Pirms tam kopā ar skolēniem vienojieties par šiem kritērijiem.
- › Atbalstiet un sekmējiet citu mācību priekšmetu skolotāju izpratni par viņu līdzatbildību skolēnu latviešu valodas kvalitatīvā lietojumā.
- › Nelabojiet skolēnu kļūdas citu mācību priekšmetu rakstu darbos (zinātniski pētnieciskajos darbos vai konkursu tekstos), bet atvēliet laiku latviešu valodas stundā, lai ar šiem darbiem strādātu, īpaši LAT2 stundās.
- › Rādiet ar praktiskiem piemēriem idejas par informācijas tehnoloģiju un valodu apguves ciešo mijiedarbi, esiet inovatīvi, rosiniet arī skolēnus veidot un variēt dažādus uzdevumus.
- › Sadarbojieties ne tikai ar citiem skolotājiem, bet arī ar pašvaldību u. c. jauniešu organizācijām ārpus skolas, lai realizētu radošus projektus, tādā veidā netieši atklājot latviešu valodas zināšanu un prasmju praktisko nozīmi ārpus skolas un veidojot pilsoniski aktīvus jauniešus.
- › Nenoreducējiet latviešu valodas mācību priekšmetu tikai uz pareizrakstību un gramatiku, citādi pat skolotājiem (atšķirībā no literatūras mācīšanas) tas vairs nešķiet nedz aizraujoši, nedz radoši.

“

Pēdējos divus gadus mēs pludinām kopā vēsturi ar angļu valodu, dažas stundas, protams. Vēsturē, piemēram, mācoties par Senās Grieķijas likumiem, mēs mācāmies lugu „Antigone”, un tad ir apvienotā stunda par likumiem. Par Šekspīra laika teātri mēs mācāmies kopā ar angļu valodu, kur puse no stundas ir angļiski, pēc tam runājam latviski un iemācīto liekam kopā. Ļoti spraigas stundas, kas patīk viņiem un mums.

(LAT1 skolotāja, Liepāja)

”

“

Pie manis atnāk matemātikas skolotājs un sūdzas, ka skolēni neliek komatu pirms „jo”. Es skolēniem prasu: „Kāpēc? Mēs to tikko mācījāmies.” Viņi saka: „Bet tā taču ir matemātika. Kāpēc tas ir jādarā matemātikā?”

(LAT1 skolotāja, Rēzekne)

”

“

Rakstīju domes pašvaldības jauniešu projektu. Mēs izsludinājām zīmējumu un literatūras konkursu. Temats – „Rēzeknei”. Tad tika iesūtīti darbiņi. Mums pašiem, sadarbojoties ar izdevniecībām un augstskolu, bija jāizvērtē konkursa darbi. Ir paredzēts noslēguma pasākums, kur būs vārds, teksts, būs vizuālā māksla, jo darbi ir par Rēzekni, un būs arī mūzika. Paši skolēni to vadīs. Šo ideju uzklāusija arī domes pārstāvji. Viņi nākamajā gadā izdos pilsētas kalendāru, kurš tiks pasniegts kā prezentācijas materiāls un kurā būs mūsu skolēnu zīmējumi un dzejas un prozas teksti. Man šķiet, ka tas ir labi. Mums tā šķiet. Ar vienu pašu latviešu valodu vai literatūru es to nepanāktu. Bet es aptveru, ka ir Austrumlatvijas radošo pakalpojumu centrs, tika iesaistīta gan dome, gan pārvalde, gan centrālā bibliotēka, kur tas viss notiks. Visi skolotāji skolā ir iesaistīti, literatūra plus mūzika un vizuālā māksla.

(LAT1 skolotāja, Rēzekne)

”

“

Protams, tik ilgu laiku skolā strādājot, noteikti, ka plusu ir ļoti, ļoti daudz. Runājot par pēdējiem, viss tomēr ir saistībā ar literatūru, nevis latviešu valodu. Bet vairāk, jā, tieši ar literatūru saistīti laikam, tur var vairāk. Tur var radošāk.

(LAT1 skolotāja, Liepāja)

”

Latviešu valodas aģentūras projektā „Attieksme pret latviešu valodu un tās mācību procesu” (2017–2020) ir izstrādāti 15 bukleti. Projekta mērķis bija noskaidrot skolēnu un skolotāju attieksmi pret latviešu valodas mācīšanos/mācīšanu un faktoros, kas ietekmē šo attieksmi. Pētījuma konceptuālo modeli skatīt 2. attēlā.

KĀ ŠIE MATERIĀLI IR IZSTRĀDĀTI?

Bukletos ir atspoguļots projekta rezultātu kopsavilkums. Dati ir iegūti trijos veidos:

- 1 anketējot 333 skolēnus no 8. klases līdz 12. klasei (LAT1 un LAT2) un 65 latviešu valodas skolotājus 14 skolās sešās pilsētās visos Latvijas reģionos;
- 2 astoņās fokusgrupu diskusijās četrās pilsētās (Rīgā, Daugavpilī, Rēzeknē, Liepājā) LAT1 un LAT2 skolās;
- 3 46 LAT1 un LAT2 mācību stundu vērojumos sešās Latvijas pilsētās (Rīgā, Daugavpilī, Rēzeknē, Liepājā, Valmierā, Jelgavā).

PAR KĀDĀM TĒMĀM IR ŠIE BUKLETI?

Bukleti ir par valodas mācīšanos un aptver četrus tematiskos lokus – jautājumus, kas ir saistīti ar skolēnu, ar mācību stundu, ar skolu un ar kontekstu kopumā. Pilns tēmu loks ir ilustrēts 1. attēlā.

KUR VAR IEGŪT VAIRĀK INFORMĀCIJAS PAR PĒTĪJUMU?

Informāciju par pētījumu var iegūt Latviešu valodas aģentūras tīmekļvietnē

<https://valoda.lv/petijumi/sociolingvistika/>

vai sazinoties ar pētījuma un šo bukletu autoriem:

- ✉ sanita.lazdina@rta.lv
- ✉ gunta.klava@valoda.lv
- ✉ vineta.vaivade@valoda.lv
- ✉ solvita.poseiko@gmail.com
- ✉ mikelis.grivins@gmail.com